

Міфосвіт Антонича



(1905 - 1937).

*Інформаційні матеріали до 115-ї річниці від
дня народження українського поета*

Богдана-Ігоря Антонича

Незгасаючий перстень життя

«Антонич був хрущем і жив колись на вишнях, на вишнях тих, що їх оспівував Шевченко...» Але для того, щоб написати ці рядки, він мусив стати людиною. Постать Антонича, нехтувана за радянських часів, набуває все більшого значення в умовах української державності й свободи. Безперечно, це один з українських поетичних геніїв ХХ століття. Його метафори ведуть до усвідомлення духовного, вищого й незбагненого начала в людині, а саме осмислене буття він малює як пробуджувану таємним провидінням волю до творчості. Хоч знаємо, що своє тривання в світі він метафізично поширює й на час до свого народження, хочеться все ж починати звичайним твердженням: Антонич був поетом і жив колись у Львові.

Його доля повелася з ним, як нерозумна і легковажна жінка. Вона любила шал молодого натхнення, та коли він почав затихати, поступаючись місцем змужнілому слову, вона привела до поета свою подругу – смерть і штовхнула його в її обійми. Його поезія є незаперечним свідченням того, що великий талант обов'язково зреалізує свої можливості за короткий час і проб'ється крізь перепони провінційного мислення на дорогу передових думок свого часу, дорогу, яка поєднує національного художника із мистецтвом світовим і в той же час із найглибшими і найродючішими пластами рідної землі й рідної культури.

Дивний вірш про своє життя на шевченківських вишнях Антонич трактував сам як твір, що «висловлює зв'язок поета з традицією нашої національної поезії, а зокрема шевченківської. І в цій традиції, -- писав про себе Антонич, -- поет почуває себе одним дрібним тоном (малим хрущем), але зате вросли в неї глибоко й органічно, начеб сягав корінням ще шевченківських часів"»

Врослість Антонича в шевченківську традицію може бути незрозумілою для того, хто бачить у Шевченкові тільки яскравого соціального поета. Шевченко, крім усього іншого, був ще й співцем української природи, і тут він дав пишний пагін – конар Антоничевої пейзажної лірики. Але Антонич молився і до Шевченка-революціонера, пророка української державності:

Це Ти сто літ показував мету і шлях стовпом вогнистим,
ми вирости у спадщині твоїй, як в сяйві сонці листя,
у куряві воєн, у мряці буднів час Тебе не зрушив.
Твоє наймення, мов молитву, кладемо на стяг,
бо знаємо, що, мов тавро, понесемо в життя
печать Твоїх палаючих слів, що пропекла до дна нам душі
«Шевченко»

Антонич любив демонструвати свою а політичність, але він не був бай дужим до національно-визвольних рухів і змагань нашого народу, до боротьби за волю

України. Показовим твором щодо цього можуть бути «Крутянська пісня», «Навпроти тьми, неволі, горя...», «У січневе свято», «Листопад», твори, присвячені подіям 1918 року, коли

Нові бійці, нові поети виступали,
Вночі Грушевського хилилась голова,
Коли складав рядки нових універсалів
І змістом буряним запалював слова
« У січневе свято »

Так, це була політична лірика, нехарактерна для філософського мислення Антонича, набагато слабша від віршів, що їх писали на ті ж теми Євген Маланюк, Святослав Гординський та багато інших поетів, які мали вроджений публіцистичний хист. Антонич зумів утриматися від газетних, шаблонних декларацій, проти яких сам виступав, що свідчить не так про його непослідовність, як про нестерпний патріотизм, котрий він жодним чином не міг інакше заспокоїти, хіба що зворушливими окликами на честь героїв, загиблих за незалежність України.

Богдан-Ігор Антонич народився на Лемківщині 5 жовтня 1909 року в родині священика. Його рідне село Новиця тепер на території Польщі.

Хата Антоничів не збереглась. Але біля того місця, де вона стояла, коло церкви, в центрі села, збудовано скромний пам'ятник, бронзовий барельєф на бетонній стелі – досить гарне зображення обличчя поета. Пам'ятник поставлено 1989 року заходами львівських письменників за ініціативи Романа Лубківського і завдяки його організаційній наполегливості.

2001 року в польському повітовому місті Горлиці організовано кімнату Богдана-Ігоря Антонича в приміщенні місцевого краєзнавчого музею. Тут можна оглянути предмети матеріальної культури лемків із села Новиця, фотографії, книжки, що розповідають про малу батьківщину поета, як про край особливих народних і релігійних традицій, нерозривно пов'язаних з Україною.

Новиця – мальовниче гірське село. Пасовища, поля й городи на схилах гір, темно-сині смерекові ліси, дзвінки ручаї, звори й потоки – краєвиди, оспівані Антоничем, тут є реальністю. Тут, у Новиці, побачив світ поет, і той світ був йому прекрасним, допоки очі не доглянули людської убогості, яка на тлі розкішних пейзажів здається страшнішою, ніж на фоні одноманітного рівнинного овиду.

Єдиному синові досить заможних людей життя могло стелитися м'якими й веселими веретами, якби не війна. Родина Антоничів змушена була тікати з рідного села, бо воно лежало на теренах воєнних операцій. Хто знає, можливо, доля біженців залишила маленькому Богданові назавжди ту печаль, про яку згадує його гімназійний учитель Л. Гец: "В «класі Антонич нічим спеціально не відрізнявся, але не був таким веселим, як його товариші». Урбаністичні мотиви й образи з його останньої книжки «Ротації», напевне, пов'язані з тими враженнями, які витис на дитячій душі похмурий в ті часи Відень – столиця конаючої Австро-Угорщини. Ольга Олійник, наречена Антонича, згадує: «Оповідав мені про те, як манджав вулицями

Відня, орієнтуючись тільки за кіновими фоторекламами, які дуже докладно пам'ятав. А щоб не потрапити під колеса авто, увесь час ішов хідником попід самими мурами».

1919 року брат матері поета, Олександр Волошинович, був засуджений до смерті режимом Пілсудського за те, що домагався приєднання галицької Лемківщини до Чехословаччини. Знову родин Антоничів тікає з Новиці. Тепер вже від переслідування польської жандармерії. Деякий час Антоничі з десятилітнім Богданом жили на Львівщині.

Важко сказати, як і хто виховував майбутнього поета. Ольга Олійник розповідає про пістунку, яка читала напам'ять малому Антоничеві поезії Шевченка, оповідала казки, співала колискові. Різні хворощі нападали хирлявого з природи сина Антоничів, і він не ходив до початкової школи, а готувався у приватної вчительки складати іспити до гімназії. Чи не та вчителька своїми книжками, як і няня своїми співанками, спричинилася до того, що в польській гімназії в Сяноці Антонич горнувся до українського товариства студентів?

Говірка лемків – одна з найдалших приток Дніпра загальноукраїнської мови – була свого часу перегачена і спрямована в польське річище. Як знаємо, з цього нічого не вийшло і сьогодні лемківський діалект живить свою рідну і природну стихію. Мовну віддаленість від Наддніпрянської України, а також тодішню економічну й літературну відсталість Лемківщини звично використовували москвофіли. Санаційній Польщі було вигідно підтримувати їхню діяльність, адже вона роз'їдала національну свідомість лемків.

Але ні в «московську», ні в «Польську віру» Антонич не пішов. Маємо завдячувати це невідомим учителям, а також простим новицьким дівчатам, що наймитували у священників, бавлячі піснями їхніх дітей.

Учився Антонич добре. Але, як пише Ольга Олійник, «не любив вириватися вперед». Дуже цікавий факт подає все та ж Ольга Олійник про замилювання Антонича музикою. Він не лише любив грати на скрипці, а й пробував компонувати сам музичні твори. Одну його річ грала ціла гімназія.

Музичне обдаровання – ось відкіля починається ледь помітна схожість окремих віршів Антонича і Павла Тичини.

З 1928 по 1933 рік Антонич навчається у Львівському університеті на філологічному, чи, як тоді говорили, на філософському факультеті. Гурток українців часто заслуховує його філологічні студії. Перед університетськими друзями виступає Антонич так само з читанням своїх поезій. У 1931 році виходить перша книжка Антонича «Привітання життя», яка привернула до нього увагу львівської літературної громадськості. Майже одночасно з «Привітанням життя» поет готував збірку релігійної лірики під заголовком «Велика гармонія». Знаменно те, що він не опублікував її. Ця книжка – наслідок класичного виховання молоді душі в класичному священницькому середовищі. Чи був не задоволений нею поет, чи вважав, що вона є інтимною розмовою з Богом, таїною, яку не розголошують? Про це скажемо дала.

Закінчення університету збіглося в Антонича з видатною подією в його житті – виходом у світ другої збірки «Три перстені». Ця книжка поставила Антонича в перший ряд західноукраїнських письменників. У ній були вже всі малярські відкриття,

філософські розгалуження, блискучі мовні перемоги його поезії. Простота «Трьох перстенів» співвідноситься з образною ускладненістю деяких інших його творів, як промінь сонця з променями прожекторів у тумані.

Після закінчення вищої школи Антонич зайнявся виключно літературною працею, з якої і жив. Розповідають, що він побоювався вчителювання. Говорив: «Як піду на практику, а потім на посаду, то вже нічого не напишу». Він знав, що польські власті все робили, щоб перетворити життя українського вчителя на суще пекло. Ще в університеті він наткнувся на болючу несправедливість: його за рекомендацією професора Гертнера мали послати вчитися до Болгарії (Антонич-студент спеціалізувався як славіст). Однак керівники університету пошкодували державних коштів для цієї мети лише тому, що він українець.

Антонич був неодружений. Неподілена туга молодості відіграє неабияку роль у зростанні напруги письменницького слова. Так було і в цього самітника, що з усіх жіночих примх знав тільки буркотливість своєї старої тітки, в якій мусив мешкати.

За чотири роки (1933-1937) Антонич написав ще три книжки, але тільки одна з них, «Книга Лева», вийшла за його життя, 1936 року. Дві інші – «Зелена Євангелія» і «Ротації» -- посмертні видання, датовані 1937 роком.

На цей час припадає роботи Антонича над оперною драмою «Довбуш», над мистецтвознавчими, теоретичними статтями, над романом «На тому березі», який на жаль, так і не був закінчений.

6 липня 1937 року Антонич помер. Він захворів на апендицит і після вдалої операції вже мав намір виписуватися з лікарні додому. Але тут же друга важка недуга – запалення легенів – підкосила його навіки.

Поет похований на Янівському цвинтарі у Львові. На його могилі стоїть скульптура відомої майстрині Феодосії Бриж, твір, який є відбитком життєствердної філософії співця «млосної зелені» й «полум'яної блакиті».

Дмитро Павличко.

Передмова з книги: Антонич Б.-І. Велика гармонія : (модерністична поезія ХХ століття) / Б.І. Антонич. – К.: Веселка, 2003. – С.5-40.

Ще про таланти поета і письменника, музиканта і художника Богдана-Ігоря Антонича

Автор поетичних збірок «Привітання життя» (1931), «Три перстені» (1934), «Книга Лева» (1936) та виданих посмертно «Зелена Євангелія» (1938), «Ротації» (1938). Для його поезій характерне життєрадісне світовідчуття, широкий тематичний діапазон, переплетіння фантастичних і реалістичних мотивів.

«Страшне вино ночей доспілих
по вінця в черепі хлюпоче.
Буджуся сонний, неспокійний,
і місяць чавить мої очі.

Та раптом чую: вище, тонше,
стрункіше дзвонить ясна синь.
Драконе місяцю, загинь»
Ось білий бог ізходить – сонце».
(Б.-І. Антонич. «Схід сонця»)

«Найкраща пора писати для мене, це ранній ранок, – писав Богдан-Ігор Антонич у статті «Як розуміти поезію». – Напівпробуджений, ще в ліжку складаю вірші. Тоді уява викликає образи небагато різні від сонних мрій, тоді маю дослівно враження, мовби мені хтось у сні нашіптував якісь дивні слова. Буджуся вже цілком, одягаюсь і записую якнайскоріше зложені в цей спосіб поезії... В інших порах дня, при повній свідомості пишу на загал важко й багато виправляю».

Із спогадів Ольги Олійник: «Нормально писав що другий день. Звичайно рано. Записував поодинокі фрази, потім щойно будував цілість. Брав до рук паличку й ходив по кімнаті, скандуючи якусь мелодію. Потім із поодиноких фраз записував вірша – або тільки частину – й далі ходив по кімнаті. Любив при цьому ритмічно вдаряти паличкою. Та часто бувало таке, що вранці відразу записував цілого вірша – і саме ці речі здебільшого вже не потребували вже поправок».

Окрім поезії, займався публіцистикою, робив переклади, писав рецензії, фейлетони. Пробував свої сили у прозі (незакінчений роман «На тому березі») та публіцистиці, редагував журнали «Дажбог» і Карби». Непогано малював, грав на скрипці. «Все елегантно по-модньому одягнений в ясних костюмах. Був середнього росту, синьоокий, темноволосий і короткозорий. Ходив в окулярах, – описувала Антонича Катерина Матейко. – Був лагідний, спокійний, мовчазний, не любив гуртів, держався в більшості самотньо, самотньо й на самотійно бути собою! Любив спів, хоча сам не співав. Пісні любив сумні, журливі».

Помер 6 липня 1937-го у Львові через запалення легень. Похований на Янівському цвинтарі.

В Радянській Україні його твори були заборонені. Про Антонича заговорили лише в 1960-х роках в українській діаспорі. Згодом його вірші були перекладені багатьма мовами. В рідному селі відкрито пам'ятний знак поетові, у Львові – пам'ятник за проектом Володимира Одрехівського (2016).

«Червоні клени й клени срібні,
над кленами весна і вітер.
Дочасності красо незглибна,
невже ж тобою не п'яніти?
Я, сонцеві життя продавши
за сто червінців божевілля,
захоплений поганин завжди,
поет весняного похмілля».
(Б.-І. Антонич. «Автопортрет»)

Трохи фото



Б.-І. Антонич в дитинстві



Антонич (у другому ряду перший ліворуч) – серед студентів Львівського університету. Фото: lysty.net.ua.



Весілля у селі Бортянин . Б.-І. Антонич перший зліва у верхньому ряді



Ольга олійник і Богдан-Ігор Антонич

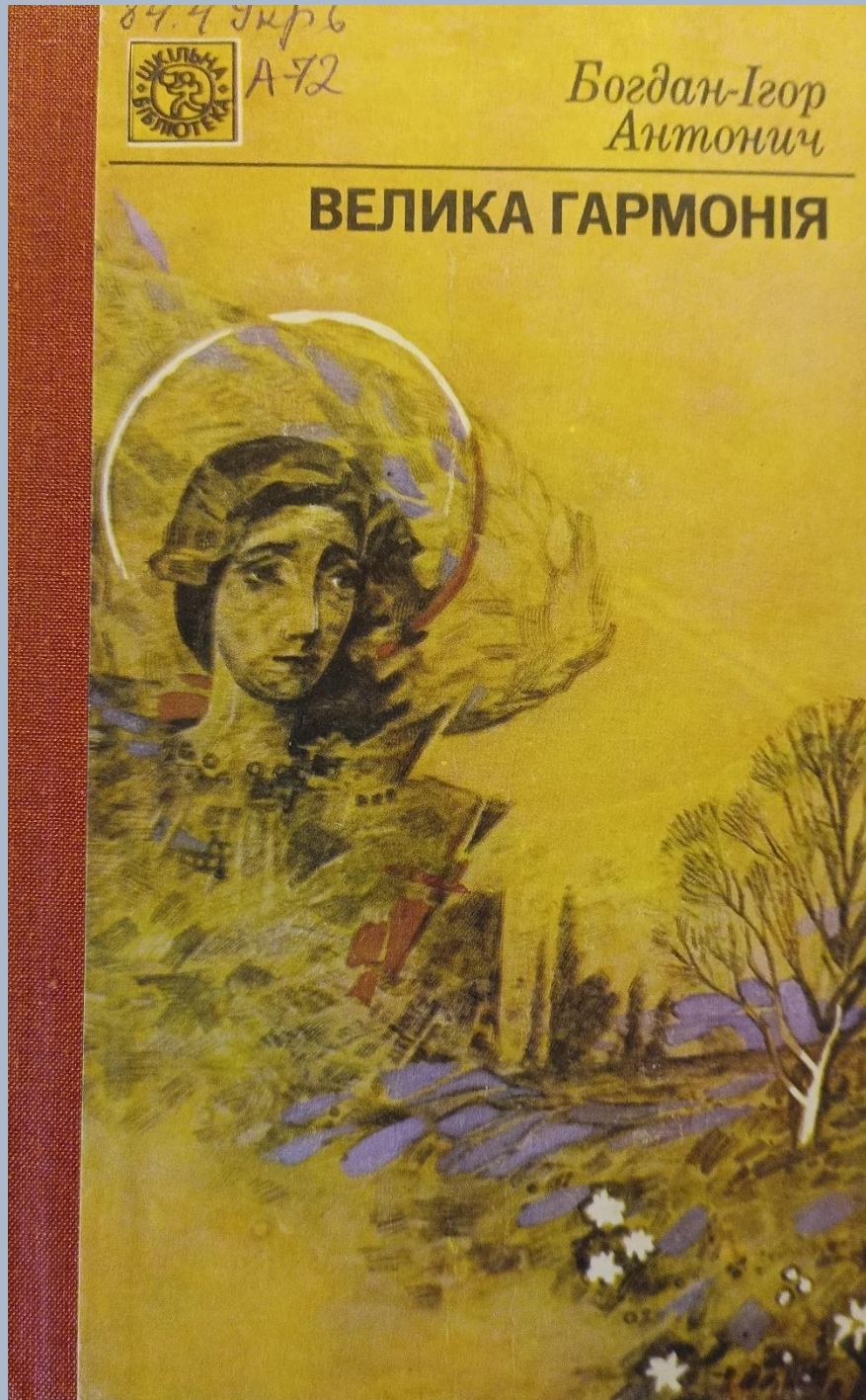


Богдан-Ігор Антонич

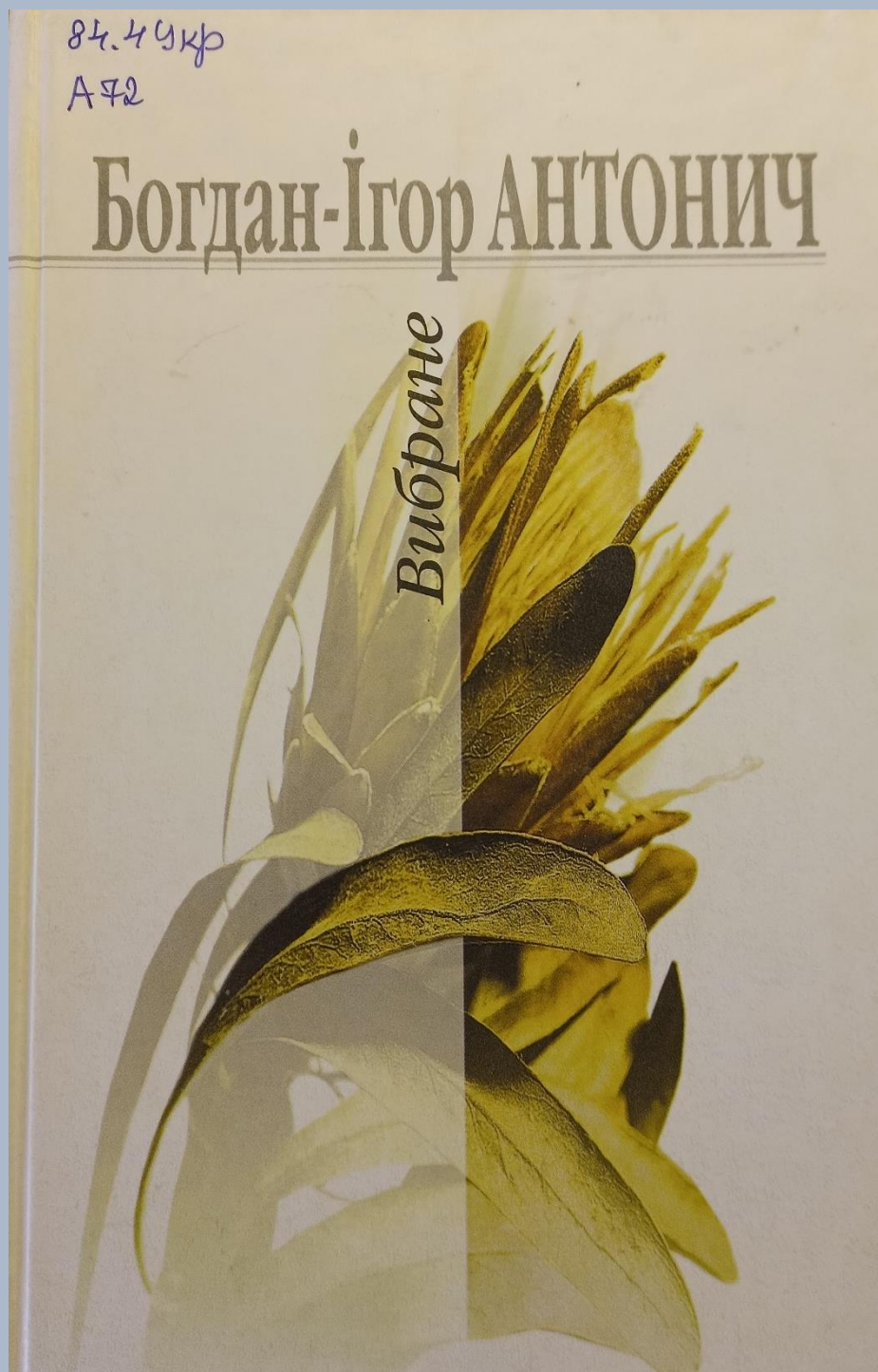


Могила Б.-І. Антонича у Львові на Янівському цвинтарі

Книги Б.- І. Антонича, які зберігаються в бібліотеці ОІППО



Антонич Б.-І. Велика гармонія : поезії / Б.-І. Антонич . упоряд., передм., прим. Д. Павличка .- К. : Веселка , 1993 .- 271 с. -- (Шкільна б-ка) : бк [бн]



Антонич Б.-І. Вибране / Б.-І. Антонич . Ред. М.Н. Москаленко .- Київ : Київська правда , 2003 .- 375с. : 10грн64к [70080]

У виданні зібрано все найістотніше з творчого доробку видатного українського поета Богдана-Фгора Антонича. Повністю друкуються всі шість його поетичних книжок, а також незакінчений роман "На другому березі", лібрето опери "Довбуш" та кілька зразків есеїсти

Богдан-Ігор
АНТОНІЧ
Велика гармонія



Антонич Б.-І. Велика гармонія : модерністська поезія ХХ століття / Б.-І. Антонич . упоряд., перем., прим. Д. Павличка .- К. : Веселка , 2003 .- 350 с.: іл. .-(Шкільна б-ка) : 4 грн.10 к. [66094,66095]

Бібліотека ОІППО жовтень 2024 р.